

**IL-KISBIET MIT-TAGĦLIM TAL-#ILIJET
TAL-MALTI
LIVELL 7 - IL-#DAX-IL SENA
KOMPETENZI EWLENIN (CCP)**

It-taħdit fil-ħajja ta' kuljum, it-tħaddim tal-grammatika u l-letteratura.

1	Fid-diskors tiegħi ta' kuljum, inħaddem sewwa kemm forom ta' taħdit litterali, mogħnija b'firxa ta' vokabularju xieraq, kif ukoll taħdit figurattiv ħafif bl-użu ta' espressjonijiet, mistoqsijiet rettorici, idjomi u qwieli, diskors li jagħmel sens u jkun marbut mas-sugġett u għalhekk iżomm l-udjenza attenta u interessata.
2	Nispjega u nsostni b'evidenza l-opinjonijiet tiegħi fuq tema mogħtija minn qabel filwaqt li nagħraf nindirizza l-ħtiġijiet u l-istennijiet tal-udjenza ta' quddiem.
3	Nagħmel it-talbiet u l-mistoqsijiet tiegħi biex nikseb tagħrif li m'iniex midħla tiegħu billi nuża lingwaġġ formali, edukat u pulit, skont registri xierqa, f'kuntesti differenti.
4	Nagħmel preżentazzjonijiet orali li jistgħu jkunu bl-għajnuna ta' mezzi teknoloġici, drama, kant jew arti espressiva, fuq sugġetti speċifiċi mhux tal-għażla tiegħi wara li nkun fittixt u rriċerkajt fuqhom.
5	Nitkellem fuq l-iżvilupp tal-plott, il-karattri ewlenin u sekondarji, u l-ambjent tal-istess plott billi npoġġi lili nnifsi flok xi karattru/i u nfisser dak li nħoss/ngħid/nagħmel kieku kont fl-istess sitwazzjoni.
6	Nagħti kontribut relevanti f'diskussjoni billi nintervjeni fil-mument propizju u ninqeda b'ġesti bl-idejn u /jew il-kuntatt tal-għajnejn, bi kliem u frażijiet li jgħinuni norbot il-kontribuzzjoni tiegħi ma' dawg tal-oħrajn.
7	Nagħmel interventi marbuta mas-sugġett tad-diskussjoni li tkun għaddejja wara li nkun segwejt, fhimt u slitt il-punti ewlenin.
8	Nagħraf l-alliterazzjoni, ir-rima u l-onomatopea f'testi letterarji u mhumiex, ngħid kif jolqtuni u nagħti eżempji oħra tagħhom.
9	Nagħraf il-personifikazzjonijiet u s-similitudnijiet f'testi letterarji u mhumiex, ngħid kif jolqtuni u nagħti eżempji oħra tagħhom.

Is-smiġġ fil-ħajja ta' kuljum, it-tħaddim tal-grammatika u l-letteratura

1	Nifhem u nwieġeb għamliet differenti ta' mistoqsijiet li jsiruli fuq firxa ta' suġġetti, f'kuntesti u sitwazzjonijiet differenti.
2	Nagħraf tonijiet, vuċijiet u ġesti differenti mħaddma fil-ħajja ta' kuljum <i>fl-irrakontar ta' stejjer, qari ta' poeziji, reċti, aħbarijiet, diskorsi formali u informali bħat-ton ironiku u sarkastiku.</i>
3	Nisma' u nsegwi testi informattivi u aħbarijiet, fosthom dawk li m'iniex midħla tagħhom, bħal dawk fuq l-ambjent, il-kultura, ġrajjet kurrenti, bijografiji u kuržitajiet.
4	Filwaqt li nisma' rakkont fattwali u fittizju, nislet id-dettalji importanti u ninnota xi tixbihat u aġġettivi li jżewqu r-rakkont u jħallu effett fuq l-udjenja.
5	Insegwi u nifhem riklami filwaqt li nislet u nimmemorizza dettalji importanti minnhom bħal <i>reklam fuq kunċert li se jsir f'Malta, reklam fuq prodott ġdid fis-suq, reklam ta' karozza jew logħba diġitali.</i>
6	Nisma' u nsegwi kanzunetti filwaqt li nislet ħsibijiet u sentimenti li jkunu qed iwasslu.
7	Nisma' u nagħraf eżempji ta' alliterazzjoni, rima, onomatopea, metafori sempliċi, personifikazzjoni u similitudnijiet f'testi mismuġha.
8	Insegwi u nifhem il-plott, il-karattri u l-isfond ta' testi u rappreżentazzjonijiet bħal reċta, film, storja, drammi u l-bqija

Il-qari fil-*ħajja ta' kuljum*, it-*thaddim tal-grammatika* u l-*letteratura*

1	Naqra bis-sens, b'lehen ċar, b'ritmu mexxej u b'kunfidenza, ġeneri differenti ta' kitba ta' bosta kittieba, f'qalbi, waħdi, fis-skiet, għall-gost, quddiem ħaddieħor, ma' oħrajn, ngħidu aħna, poeziji, novelli, artikli f'gazzetti jew rivisti, stejjer tal-biza', tad-daħk, mistħajla, stejjer ta' vera, bijografiji, u l-bqija.
2	Nifhem dak li naqra, ngħarblu, niffirma opinjoni dwaru u nesprimiha; inwieġeb mistoqsijiet diretti, inferenzjali u miftuħa fuqu; nagħraf jekk kitba tkunx mistħajla jew realistika; nagħraf il-messaġġi li jrid iwassal l-awtur anke dawk impliċiti u kif dawn jolqtu lill-qarrejja; inqabel dak li naqra mal-esperjenzi tiegħi u ta' ħaddieħor, nirrifletti fuq il-kuntest u ż-żmien li fih saret il-kitba, u l-bqija. ¹
3	Nagħzel x'kitbiet naqra skont il-gosti tiegħi u l-informazzjoni li neħtieġ billi naqra t-titlu, is-sottotitli, il-werrej, il-kapitli, in-numri tal-paġni, it-taqsimiet, ix-xbihat jew l-istampi, il-kapxins, il-qoxra ta' quddiem u ta' wara, l-indiċi, il-kelmejn tal-bidu, il-messaġġ fuq il-qoxra u l-biblijografija; kull meta mmur infittex xi kotba fil-librerija jew infittex informazzjoni f'enciklopedija jew nfittex informazzjoni f'siti elettronici, u l-bqija.
4	Infittex it-tagħrif fuq għadd ta' temi minn sorsi differenti skont il-ħtieġa u l-gosti tiegħi, <i>ngħidu aħna</i> , <i>minn kotba</i> , <i>enciklopediji</i> , <i>kotba ta' referenza</i> , <i>gazzetti</i> , <i>magazines</i> , <i>fuljetti</i> , <i>l-internet</i> , <i>bijografiji</i> u <i>awtobijografiji</i> , <i>kotba tal-istorja</i> u l-bqija.
5	Nagħraf li f'istruzzjonijiet, direzzjonijiet, preskrizzjonijiet u l-bqija, il-kittieba jinqdew bl-imperattiv u bi kliem li juri direzzjonijiet, fosthom l-avverbji, <i>bħal ngħidu aħna</i> , <i>f'testi bħal ricetti</i> , <i>listi ta' regolamenti</i> , <i>applikazzjonijiet</i> , <i>manwali</i> , <i>logħob digitali</i> , <i>mappi informattivi</i> , u l-bqija.
6	Nagħraf li l-awturi jużaw stili u forom differenti ta' kitba ngħidu aħna, ir-rima u r-ritmu fil-poeziji; id-daħla, il-qalba u l-għeluq f'esej; il-binja f'novella jew storja; in-narrazzjoni fl-ewwel u/jew it-tielet persuna, daqsijiet varji ta' tipa, u l-bqija.
7	Ninqeda sew bid-dizzjunarji u bit-teżawri tal-Malti biex infittex il-kliem li ma nkunx naf xi jfisser, kif jinkiteb, kif jingħad jew kif jinqara, fi kliem ieħor infittex skont l-ordni alfabetiku, mhux biss billi nħares lejn l-ewwel ittra, imma wkoll lejn l-ittri li jsegwuha u billi nfittex skont l-għerq jew il-forma ewlenija tal-kelma.
8	Naqra u nagħti kas tal-intonazzjoni billi nsegwi sewwa s-sinjali tal-puntegġjatura bħal l-ittri kapitali, is-sing, l-aċċent grafiku, il-punt, iż-żewġ punti, il-virgola, il-virgoletti, il-kursiv, il-puntini, il-parentesi, is-sinjal tal-mistoqsija, is-sinjal esklamattiv u ż-żewġ punti.

¹ Ara t-tabella tat-Termini Letterarji fuq malti.skola.edu.mt.

Il-kitba fil-*ħajja ta' kuljum*, it-*ħaddim grammatikali fiha* u l-*letteratura*

1	Nippjana waħdi l-ideat u norganizzahom billi fost oħrajn ninseġ għanqbuta ta' ħsibijiet, mappa kunċettwali, tpingija, lista u l-bqija u minnhom infassal abbozzi għal kitbieti skont għanijiet speċifiċi.
2	Inqassam il-kitba tiegħi f'paragrafi ta' qisien differenti skont it-tifsila mitluba mill-ġeneru li nkun qed nikteb u norbothom flimkien biex ikollhom kontinwità, logika u koerenza.
3	Nikteb kepxins konċiżi għal ritratti jew stampi ta' ġrajjet u avvenimenti mix-xena mużikali, sportiva, kulturali u ċinematografika, u l-bqija.
4	Nikteb istruzzjonijiet, proċessi u direzzjonijiet ta' madwar 50 kelma f'kuntesti li jien midħla tagħhom bħal menus sempliċi u riċetti li jkunu jinkludu l-ingredjenti li għandi nuża u l-metodu tas-sajran.
5	Nikteb rakkonti fittizji, bħal tal-fantaxjenza, tas-seħer, tal-biża', u l-bqija, ta' bejn 200 u 250 kelma li jkun fihom karattri, ġrajjet, postijiet u ambjenti.
6	Nikteb il-ġrajjet tal-ġurnata fi djarju u nesprimi opinjonijiet personali, il-ġudizzji u r-riflessjonijiet tiegħi fuq uħud minnhom.
7	Nikteb taqbiliet u poeziji sempliċi ta' strofa waħda jew aktar fuq affarijiet, nies, ġrajjet, postijiet u l-bqija.
8	Ninqeda bil-mezzi teknoloġiċi moderni biex nipprezenta kitbieti b'tipi tal-Malti bħal meta nikteb ittra elettronika, nipprezenta proġett u l-bqija.
9	Infassal bil-kitba għadd ta' mistoqsijiet, u jekk meħtieġ it-twegibiet tagħhom ukoll, biex nużahom għal skopijiet varji waqt intervista <i>bħal biex niġbor informazzjoni, tagħrif bijografiku, opinjoni, u l-bqija.</i>
10	Nieħu ħsieb li nikteb jew nittajpja kitbieti b'Malti ħieles mill-iżbalji tas-sintassi, tal-morfologija u l-grammatika, tal-ortografija u tal-puntegġjatura u nipprezentahom ċari u puliti.
11	Nikteb testi fattwali, fosthom artikli u rapporti, ta' bejn 140 u 200 kelma, b'tagħrif fuq ngħidu aħna l-ambjent, postijiet, avvenimenti u ġrajjet.